

Η ΘΕΣΗ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΣΗΜΕΡΑ

Τὴν Εὐρώπῃ στὰ ἀρχαῖα χρόνια, οἱ Ἕλληνες δὲν τὴν ξέραμε· ἀποικίσαμε μόνον τὰ παράλια μέρη τῆς καὶ μεταλαμπαδεύαμε ἐκεῖ τὶς κατὰ καιροὺς ἀναζητήσεις μας. Στὰ βυζαντινὰ χρόνια τὴν ἀπαξιώσαμε τελείως καὶ τὴν ρίξαμε βορὰ στὰ βαρβαρικὰ κούρσα. Ἀπὸ τὰ 1204 τὴ μισήσαμε· ἐπειδὴ κατέστρεψε τὸν κόσμον τῶν ιδεῶν καὶ τῶν πραγμάτων μας. Στὴν Ὀθωμανοκρατία τὴ φοβηθήκαμε· ἐπειδὴ στὰ δεσμὰ τῆς σκλαβιάς μας, προσέθετε διαρκῶς δεσμὰ. Τὸ 1831 ἀναγκαστήκαμε νὰ τὴν ἐμπιστευθοῦμε. Τὸ 1981 προσπαθήσαμε νὰ τὴν ἀγκαλιάσουμε. Ἀπὸ τὸ 2010 μᾶς ἀπώθησε προσβλητικά. Σήμερα, παντρεμένοι μαζὶ τῆς, ἐρωτοτροποῦμε συγχρόνως μὲ τὴν ὑπερατλαντικὴ νύμφη.

Ἄνάλογη ἦταν ἡ πνευματικὴ μας θέση ἢ μᾶλλον αὐτὴ ἀποτελοῦσε τὴν ραχοκοκκαλιὰ κάθε σχέσεως μαζὶ τῆς. Ἀφοῦ ἡ Ὀρθόδοξη δογματικὴ δὲν εἶναι δεκάλογος θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἀλλὰ τρόπος ζωῆς ποὺ διαποτίζει τὴν καθημερινότητά μας καὶ διαμορφώνει τὴν ἰδιοπροσωπία μας, ἀναπόφευκτα ἦρθαμε σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ τὸν εὐρωπαϊκὸ τρόπο, ρωμαιοκαθολικὸ καὶ προτεσταντικὸ. Γι' αὐτὸ δὲν ἔγινε κἂν λόγος γιὰ θρησκευτικὴ σύγκλιση τῆς Εὐρώπης, ὅποτε καὶ ἀπέτυχε κάθε προσπάθεια γιὰ πολιτικὴ ἢ στρατιωτικὴ. Μόνον οἰκονομικὴ σύγκλιση τολμῆθηκε, ἀλλὰ οἱ ἐλπίδες νὰ ὀλοκληρωθεῖ καταβαραθρῶθηκαν, ὅταν στὴν περίοδο τῆς κρίσεως οἱ εὐρωπαϊκὲς χῶρες τοῦ βορρᾶ ἔξυτέλισαν αὐτὲς τοῦ νότου. Σήμερα, ὅλοι οἱ ἑταῖροι ἀντάμα χάσκουμε ἀποβλωμένοι τὸ ἀβέβαιο μέλλον μας.

Ὅμως γιὰ ποῖα Εὐρώπῃ μιλάμε; Αὐτὴν ποὺ διδαχτήκαμε στὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια, δὲν ὑπάρχει πιά. Οἱ ποντοπόροι ἀλέ retúr δρόμοι ποὺ ἄνοιξε, ἔφεραν στὴ Γηραιὰ Ἡπειρὸ χιλιάδες κατοίκους τῶν κάποτε ἀποικιῶν τῆς. Ἀκολούθησαν χιλιάδες ἄλλοι ποὺ περπάτησαν ἀτελείωτες χῶρες καὶ διέπλευσαν θά-

λασσεσ, ὄχι βέβαια ἀναζητῶντας μόνο καθαρὸ νερό. (Σήμερα, ἀδιαμφισβήτητα στοιχεῖα μαρτυροῦν ὅτι οἱ γιγαντιαῖες αὐτὲς τριτοκοσμικὲς μάζες, ἀναζητοῦν κάτω ἀσυγκρίτως σημαντικότερο: ἀποδοχὴ καὶ σεβασμὸς. Θέλουν νὰ πεισθοῦν ὅτι οἱ τόποι τους δὲν εἶναι τὸ τενεκεδένιο δοχεῖο, ὅπου ἡ Εὐρώπη «κατουράει» ἀνθρωπισμὸς. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἀνέχονται πλέον τοὺς Εὐρωπαίους νὰ παραπονοῦνται στὶς αἴθουσες τῶν συσκέψεών τους, πῶς οἱ λαοὶ τῶν πρῶν ἀποικιῶν τους ἢ οἱ διάφοροι μετανάστες, δὲν τοὺς καταλαβαίνουν ἢ δὲν πειθαρχοῦν σὲ ὅ,τι τοὺς λένε γιὰ νὰ τοὺς... σώσουν!

Ἐκεῖνοι λοιπὸν οἱ πρῶτοι μέτοικοι τῆς Εὐρώπης, προκειμένου νὰ γίνουν ἔποικοί της, ξεφόρεσαν κάθε ταυτοτικὸ τους στοιχεῖο καὶ φόρεσαν τὸ ἀλλότριο. Ξερρίζωσαν τὴν ψυχὴ τους καὶ γιὰ νὰ γίνουν ἀποδεκτοὶ στὴ συνείδηση τῶν Εὐρωπαίων, μὲ τοὺς ὁποίους ἤθελαν νὰ ἀναμιχθοῦν, ἐγκολπώθηκαν τὶς ἀξίες τους, ἔμαθαν τὶς γλῶσσες τους, υἱοθέτησαν τοὺς θεσμούς τους καὶ φοίτησαν στὰ πανεπιστήμιά τους. Κοντολογίς, ἐντάχθηκαν.

Ὅμως ὅσο γινόντουσαν Εὐρωπαῖοι, τόσο ἀλλοίωσαν τὰ εὐρωπαϊκὰ χαρακτηριστικά. Ἡ ἀλλοτρίωση εἶναι ἀμφίστομη μάχαιρα. Ὑπῆρξαν καὶ τότε ἀφελεῖς ποῦ, καθισμένοι στὰ γραφεῖα τους, ἔψαχναν μεθόδους ποῦ θὰ ἔκαναν τὸν τρίτο κόσμο πιστὸ ἀντίγραφο τοῦ πρῶτου. Δὲν ἀντελήφθησαν ὅμως, πῶς ἡ καρτέκλα τους ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ, σέρνονταν πρὸς τὰ πίσω (ἔχασαν τὴ «μάχη» τῆς μαντίλας, τὰ σχολικὰ κυλικεῖα ἀπέσυραν τὸ χοιρινὸ κρέας, συζητεῖται ἡ καθαίρεση χριστιανικῶν συμβόλων ἀπὸ δικαστήρια καὶ σχολεῖα κ.λπ.). Ὑπάρχουν ἀκόμη κάποιοι ποῦ νομίζουν ὅτι θὰ ἐπιβάλουν τὴν κουλτούρα τους χωρὶς νὰ προσλάβουν τὴν ἀλλοιῶσά της. Ὅμως τὸ ἐρώτημα ἔρχεται μετρίσιμο· ὅταν τὸ 59% τῶν φοιτητῶν καὶ τὸ 39% τῶν καθηγητῶν ἑνὸς δυτικῆς πανεπιστημίου εἶναι τριτοκοσμικοί, πόσο δυτικὸ εἶναι τὸ πανεπιστήμιο αὐτό;

Ἔτσι ἀναδύθηκαν τὰ δύο γνωστὰ κινήματα, τοῦ *πολυπολιτισμοῦ* καὶ τῆς *πολιτικῆς ὀρθότητος*, τῶν ὁποίων τὸ ὠστικὸ κῦμα χτύπησε τὴν Εὐρώπη. Τὰ δύο κινήματα, δὲν γεννήθηκαν στὰ χαμόσπιτα τῶν γκέτο, ὅπως ὁ Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ· μεγάλωσαν στὸ παχὺ γκαζὸν τῶν κολλεγίων, ὅπου μαῦροι καθηγητὲς καὶ φοιτητὲς πάλευαν γιὰ τὴν πολιτιστικὴ τους ὑπόστασι. Σὲ συζήτηση στρογγυλῆς τραπέζης σὲ ἀμερικανικὸ πανεπιστήμιο, μὲ κορυφαίους ἀρχαιολόγους καὶ φιλολόγους, οἱ μαῦροι φοιτητὲς διέκοπταν συνεχῶς μὲ τὶς κραυγές: «ἔξω ὁ ρατσισμὸς» καὶ «σκάσε λευκὲ μ...»! Καὶ σὲ ἄλλο πανεπιστήμιο ὅταν ὁ μαῦρος καθηγητὴς εἶπε στὸ ἀκροατήριό του: «ἐμεῖς οἱ μαῦροι ζητᾶμε νὰ ἀποκτήσουμε ἀξιοπρέπεια, ἀλλ' ὄχι μὲ ψέματα καὶ κόλπα», τὸ μαῦρο κοινὸ

πάγωσε κατ' ἀρχὴν καὶ ἀμέσως κάποιος ἄρχισε νὰ φωνάζει: «ἔξω πουλημένο κ...τῶν λευκῶν!»! Τὸ σύνθημα δόνησε τὴν αἴθουσα καὶ ὁ νέγρος ἑλληνιστής, ἀπὸ τοὺς καλύτερους τῶν ΗΠΑ, ἀποχώρησε σκουπίζοντας τὰ δάκρυά του.

Παρενθετικά ὑπενθυμίζω ὅτι ἡ κουλτούρα κάθε λαοῦ εἶναι θεμελιωμένη πάνω στὴν ἀκλόνητη πεποίθησι πὼς ὑπάρχει μόνο ἓνας αὐθεντικός φορέας τῆς, ἀνώτερος ὄλων τῶν ἄλλων, ποὺ ἐνδεχομένως προσεγγίσουν. Οἱ κουλτοῦρες τῶν ἄλλων, ὅσο κι ἂν ἀρμονικὰ συνυπάρξουν, δὲν γίνονται οὔτε ἴσοι τῆς, οὔτε διαφορετικοί τῆς· εἶναι πάντοτε καὶ μόνο κατώτεροί τῆς. Μόνο ὅταν ὁ αὐθεντικός φορέας τῆς κουλτούρας νιώσει ἀκίνδυνα ὑπέρτερος, μόνο τότε ἀρχίζει νὰ ἀποδέχεται τὴ σημασία τῶν ἄλλων (οἱ Ἴσπανοί, σήμερα ἀρχίζουν νὰ θαυμάζουν τοὺς Ἀζτέκους καὶ οἱ λευκοὶ Ἀμερικανοὶ τοὺς Ἀπάτσι). Ἄν ὅμως ὁ αὐθεντικός φορέας τῆς κουλτούρας ὀσφρανθεῖ κίνδυνο, τότε συσπειρώνεται καὶ κόβει μὲ τὸ μαχαίρι αὐτὲς τὶς γαλαντομίες· (ἡ γαλλικὴ νέα δεξιά ἔχει πολλὰ νὰ μᾶς διδάξει ἐπ' αὐτοῦ κι ὁ εἰδοποιημένος ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ δεῖ, κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ πρίσμα, τὴν ἄνοδο τοῦ ναζισμοῦ καὶ τὶς καμπύλες τοῦ ἀντισημιτισμοῦ στὴν εὐρωπαϊκὴ ἱστορία).

Κλείνοντας τὴν παρένθεσι θὰ ὁμολογήσω ὅτι ξαφνιαστήκαμε ἄνευρα, ὅταν ὀρισμένα Πανεπιστήμια τῶν ΗΠΑ καὶ τῆς Εὐρώπης, στὰ νέα προγράμματα τῶν σπουδῶν τους, ξεσίκωσαν τὸν Ὅμηρο ἀπὸ τὸν θρόνο του καὶ τὸν στρίμωξαν σ' ἓναν καναπέ, παρέα μὲ κινέζους, ἄραβες, ταῦλανδούς καὶ σουαχίλι αἰτιδούς. Ἡ ὅταν ἀπελύθησαν καθηγητὲς ποὺ δίδασκαν τὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία, ἐπειδὴ ἐκεῖνη διατηροῦσε τὸν θεσμό τῆς δουλείας! Οὔτε ὅμως ψυλλιαστήκαμε τὴν ἄμεση ἀντίδρασι τοῦ Βατικανοῦ, ποὺ ἔδωσε ἐντολὴ στὰ ρωμαιοκαθολικὰ Πανεπιστήμια νὰ ἐξαγγείλουν: «*συνεχίζουμε νὰ διδάσκουμε ὡς βάση τῆς Παιδείας μας Πλάτωνα, Ἀριστοτέλη, Ἀγούστينو καὶ Ἀκινάτη*».

Ἄφοῦ ἡ σύγκρουσι στὰ ἀκαδημαϊκὰ ἀμφιθέατρα δὲν ὄχλησε ἀρκετὰ τὴν ἀκοί μας, τὰ τύμπανα ἤχησαν δυνατότερα.

Θὰ περιοριστῶ μόνο σὲ δύο τὰμ-τὰμ· τὰ πιὸ πρόσφατα.

Τὸ πρῶτο· τὸν Φεβρουάριου τοῦ 2026, στὴν 62η Διάσκεψι Ἀσφαλείας τοῦ Μονάχου ὁ Ἀμερικανὸς ΥΠΕΞ Μάρκο Ρούμπιο κατεδάφισε ὅσα μέχρι τώρα οἱ ΗΠΑ ἀντιπροσώπευαν στὸν κόσμῳ: φιλελεύθερη δημοκρατία, ἐλεύθερο ἐμπόριο, κλιματικὴ ἀλλαγὴ καὶ μεταναστευτικὸ. Ἀπεκάλεσε τὸν πρὸ Τράμπ κόσμῳ: «*ἐπικίνδυνη καταστροφικὴ αὐταπάτη*» καὶ συνέχισε: «*εἴμαστε μέγρος ἑνὸς πολιτισμοῦ, τοῦ Δυτικοῦ... εἴμαστε δεμένῳ μεταξύ μας μὲ τοὺς βαθύτερους δεσμούς ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ μοιραστοῦν τὰ ἔθνη... σφυρηλατημένοι ἀπὸ αἰῶνες*

κοινής ιστορίας, χριστιανικής πίστης, πολιτισμοῦ, κληρονομιάς, γλώσσας καὶ καταγωγῆς...». Καὶ ἔκλεισε τὴν ἐπίσημη δημόσια ὁμολογία του μ' ἓνα διακύβευμα ποὺ ὑπερβαίνει τὴν συμβατικὴ γεωπολιτικὴ: «*ὁ ἐλεύθερος κόσμος*», εἶπε: «*ὀφείλει νὰ ἀναζητήσει ξανὰ τὴν ἠθικὴ του πυξίδα, γιὰ νὰ ἀναστρέψει τὴν πορεία τῆς διαχειριζόμενης παρακμῆς του*». Στὴν ἔκδηλη ἀμχανία τῶν Εὐρωπαίων ἀκροατῶν του, τὸ ἀμερικανικὸ ΥΠΕΞ ἐξήγησε ὅτι ἡ ἀποτροπὴ αὐτῆς τῆς *παρακμιακῆς πορείας* θὰ γίνῃ μὲ ἐπιστροφὴ στὴν κοινὴ μας κληρονομιά· μιὰ ἀδιάσπαστη γραμμὴ ποὺ θὰ ἐνώνει Ἀθήνα, Ρώμη καὶ Ἀμερική!

Τὸ δεύτερο· στὶς 6 Μαρτίου 2026, φλεγόμενης τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, τὸ BBC ἔδειξε τὸν Πρόεδρο τῶν ΗΠΑ καθισμένο στὸ ἐπίσημο γραφεῖο του μὲ τὰ μάτια κλειστὰ προσευχόμενο καὶ γύρω του 15 ὄρθιους πάστορες, μὲ τὰ χέρια τους ἀκουμπισμένα στοὺς προεδρικοὺς ὤμους σὲ στάση χειροτονίας, νὰ ἀναπέμπουν εὐχές!

Μὲ αὐτὰ λοιπὸν τὰ δεδομένα, ἡ Εὐρώπη βρίσκεται, σὰν τὸν Ἡρακλῆ, μπροστὰ σ' ἓναν δῖχало δρόμο.

Ἄν ἐπιλέξει τὸν πρῶτο, θὰ ὀδηγηθεῖ σὲ ἀκίρηνχτους θρησκευτικοὺς πολέμους. Γνώριμη τακτικὴ καὶ πολυσύχναστη στὸ βιογραφικὸ τῆς (Σχίσμα, Μεταρρύθμιση, Ὀλοκαύτωμα). Θὰ ἀνασύρει τὸ Εὐαγγέλιο ἀπὸ τὰ σκονισμένα ράφια τῶν μεσαιωνικῶν βιβλιοθηκῶν καὶ θὰ τὸ ὀρθώσει ὡς ἀνάγκωμα σὲ ὅ,τι αἰσθανθεῖ ὡς ἀπειλή, προκειμένου ἔτσι νὰ ἀντισταθεῖ, στοὺς *πάντως καὶ πάντοτε βαρβάρους*.

Φανταζόμαστε τί θὰ γίνῃ. Παρέλκει κάθε περαιτέρω πρόβλεψη.

Ὁ δεύτερος δρόμος ἀνοίγεται στὶς μέρες μας... βαλλιστικά· ὅταν ἡ Δύση εὐλογεῖ τὴν ἐκτόξευση πυραύλων, ἡ Ἀνατολὴ ἀνταπαντᾷ φωνάζοντας Allahu Akbar καὶ τὸ Ἰσραὴλ βομβαρδίζει ἐπικαλούμενο τὸν Προφήτη Ἰεζεκιὴλ! Αὐτὸς ὁ δρόμος (ὅταν στὸ τέλος τῆς ἡμέρας ὁ αἰμόφυρτος κόσμος ἀρχίσει νὰ ἐπουλώνει τὶς πληγές του), θὰ ὀδηγήσει στὴν ἀβίαστη ἐνοχοποίηση κάθε μορφῆς θρησκευτικότητος, ὡς ἰδεολογικὰ ὑπεύθυνης γιὰ τὸν πόλεμο καὶ τῶν συνωδᾶ οἰκονομικῶν συνεπειῶν.

Ἔτσι, ἀπροϋπόθετο ζητούμενο γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς παγκόσμιας εἰρήνης, (μέχρι τὴν ἀνανέωση τῶν ὀπλικῶν συστημάτων τῶν Κρατῶν), θὰ ἀναδειχθεῖ ἡ δαμινοποίηση τῶν θρησκειῶν, ὁ ἐξοβελισμὸς τους ἀπὸ τὴν δημόσια πλατεῖα καὶ ὁ αὐστηρὸς ἐγκλεισμὸς τους στὴν τελείως προσωπικὴ σφαιρὰ.

Ἄν ἡ Εὐρώπη ἐπιλέξει τὸν δεύτερο αὐτὸ δρόμο, θὰ διαθέτει καὶ πλοηγό! Τὴν Τουρκία· ποὺ πέτυχε τὴν ραγδαία ἐκκοσμίκευση τοῦ τουρκικοῦ Ἰσλάμ ἐπειδὴ καταπίεσε τοὺς πολῖτες τῆς μὲ τὸν ἰσλαμικὸ νόμο καὶ ἔτσι τοὺς πέρασε

στην αντίπερα όχθη. Επίσημα αμερικανικά χείλη αναγνώρισαν την επιτυχία, αναγόρευσαν το τουρκικό Ισλάμ μοντέλο για την Δύση και παραχώρησαν στην Τουρκία τα σκίπτρα του παγκόσμιου Ισλαμισμοῦ, παίρνοντάς τα από τις Χώρες του Κόλπου (γι' αυτό και βομβαρδίζονται από το Ιράν ως *δυτικό-τροπες που εγκατέλειψαν τον νόμο του Άλλάχ*).

Αμφότεροι οί παραπάνω δρόμοι, δὲν θὰ προκαλοῦσαν πρόβλημα στις δυτικές κοινωνίες, ἂν αὐτὲς εἶχαν στεγανά, με ἀδιατάρακτα πολιτισμικά σύνορα, ἢ ἂν διέθεταν πολιτικά ὀράματα πολιτιστικῆς σύγκλισης. Κάτι τέτοιο ὅμως δὲν διαφαίνεται, οἱ λαοὶ τοῦ τρίτου κόσμου εἶναι παντοῦ καὶ οἱ διάσπαρτοι πληθυσμοὶ τῆς γῆς, ἀφοῦ κατέκτησαν τὶς *δυτικὲς ἀξίες*, ἐπιστρέφουν καὶ συσπειρώνονται στὰ πολιτισμικά τους γονίδια, προκειμένου νὰ μὴν χαθοῦν. Ὅποτε, ἡ θρυλούμενη σύγκρουση τῶν πολιτισμῶν, με πολιορκητικό κριὸ τὶς θρησκείες τους, δὲν εἶναι ante, εἶναι *intra portas* καὶ οἱ γενικευμένες τρομοκρατικὲς ἐνέργειες στὴ Δύση, θεωροῦνται περισσότερο ἀπὸ βέβαιες.

Ἀκριβῶς ἐδῶ χρειάζεται νὰ ἀναλάβει ρόλο ἡ Ὁρθοδοξία. Ἡ σχέση μας με τὴν Εὐρώπη δὲν πρέπει νὰ ἀλλάξει, εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ ἀναβαθμιστεῖ ἢ συνεισφορὰ μας σ' αὐτήν.

Στὴν ΕΕ τὸ δίπολο διαμορφώνεται μεταξύ Ἰσλαμισμοῦ (γενικῶς) καὶ Χριστιανισμοῦ (Ρωμαιοκαθολικοῦ καὶ Προτεσταντικοῦ). Γιὰ τοὺς Μουσουλμάνους καὶ ἡ ἀπλὴ ἀναφορὰ τῆς λέξεως Χριστιανισμός, θυμίζει τὶς Σταυροφορίες. Δὲν ἰσχύει τὸ ἴδιο γιὰ τὴν ἑλληνόφωνη Ὁρθοδοξία· ἐπειδὴ γνωρίζουν ὅτι αὐτὴ *ἔπαθε* ἀπὸ τὶς Σταυροφορίες.

Ἡ Ὁρθοδοξία δὲν ἔχει στὸ ἐνεργητικό της θρησκευτικούς πολέμους καὶ αὐτὴ ἢ στάση της μπορεῖ νὰ ἀξιοποιηθεῖ με σκοπὸ νὰ ἐπιτευχθεῖ μὴ νέα οἰκουμένη, στὴν ὁποία θὰ προτάσσονται ὄχι ἀφηρημένοι ἀνθρωπισμοί, ἀλλὰ ἡ ἀξία *ἄνθρωπος*, με ἰσοτιμία, δικαιοσύνη καὶ χωρὶς ἀποκλεισμοὺς ἢ ἀπομονωτισμοὺς καὶ θὰ ἀπαυτεῖται ὁ σεβασμὸς ὅλων ἀνεξαρτέτως τῶν παραδόσεων καὶ ὁ προσανατολισμὸς τους, ὄχι στὴ θεοποίηση τῆς ὕλης, ἀλλὰ στὴ θεώσή της.

Πρὶν ἀπὸ 588 χρόνια οἱ πρόγονοί μας πηγαινοέρχονταν στὴν Εὐρώπη με τὴν ἐλπίδα πὼς ἡ Δύση θὰ βοηθοῦσε νὰ ἀποτραπεῖ ὁ κίνδυνος ποὺ ἀπειλοῦσε τὴν Ἀνατολή. Τελικά, ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, ὕστερα ἀπὸ 1.100 χρόνια, ἦταν φυσικὸ νὰ διαλυθεῖ· μόνο ἡ Ὁρθοδοξία ἔζησε καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στήριξε τοὺς λαοὺς της στὴν πῶς πικρὴ αἰχμαλωσία τους.

Ἐμεῖς, ἀπὸ τὴν παλιγενεσία καὶ τὴν ἔνταξή μας, μέχρι τὸ τέλος τῶν μνημονίων, ζήσαμε στὴν Εὐρώπη με τεταμένη τὴν παλάμη ἱκετευτικά.

Εἶναι καιρὸς νὰ πάψουμε, σὰν φτωχοὶ συγγενεῖς, μόνο νὰ ζητᾶμε ἀπὸ τὴ Δύση. Ἄς ἀρχίσουμε νὰ δίνουμε καὶ ἔχουμε νὰ δώσουμε πολλά. Ἄρκει νὰ γνωρίζουμε τὴν ἀξία τους καὶ νὰ τὴν *πουλίσουμε* μὲ αὐτοπεποίθησι.

Δὲν ἔννοῶ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ σκέψι, ποὺ τὴν ξεσχίζαμε μὲ τὰ σχολικὰ μας ἐγχειρίδια στὸ τέλος κάθε ἐξεταστικῆς περιόδου. Οὔτε φυσικὰ τὴν ταλαίπωρη γλῶσσα μας, ποὺ σέρνεται ρακένδυτη στὰ αὐλάκια τοῦ μυαλοῦ μας καὶ ξεπροβαίνει πάμφτωχη σήμερα ἀπὸ τὸ «ἔρκος τῶν ὀδόντων» μας.

Ἔχουμε νὰ δώσουμε στὴν Εὐρώπη κάτι δικό μας γνήσιο, ποὺ δὲν τὸ ἔχει καὶ τὸ χρειάζεται, γιὰ νὰ ἐξισορροπήσει τὶς δικές της δυνάμεις. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ δωρικοῦ μέτρου καὶ τῆς εὐαγγελικῆς ἀλήθειας. Ὅχι μὲ τρόπο θεωρητικὸ, οὔτε μισσιοναρίστικο. Ἀλλὰ σὰν τρόπο ζωῆς ποὺ διαποτίζει κάθε λεπτομέρεια τῆς καθημερινότητός μας. Εἶναι αὐτὸ ποὺ ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ αἰῶνες κομίζει στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία. Ἐμεῖς τὸ βιώνουμε μόνο ἐμπειρικά, ἀλλὰ ἡ Δύση τὸ τεστάρισε καλά, ἀφοῦ ἐπὶ δεκαετίες συνυπάρχει μὲ «*τῶν ἐλλήνων τὶς κοινότητες*» καὶ ἔχει διαπιστώσει ὅτι τὸ Ὁρθόδοξο φρόνημα, ὄχι μόνο δὲν ἀπειλεῖ ἀλλὰ τοῦναντίον, συνεργάζεται δυναμικὰ καὶ ὅλως ἀποδοτικὰ μὲ ὅλες ἀνεξάρτητα τὶς δυτικὲς πολιτισμικὲς ἀξίες.

Θὰ μὲ ρωτήσετε: δηλαδὴ τί μᾶς λές; τὴν ἑλληνόφωνη Ὁρθοδοξία θὰ πᾶμε στὴν Εὐρώπη; Ἀπαντῶ κατηγορηματικά, ὄχι! Γιὰ δύο λόγους: ἐπειδὴ, οἱ Ἕλληνες εἴμαστε ἀνίκανοι νὰ τὴν ὑποστηρίξουμε ἰδεολογικὰ καὶ ἐπειδὴ, ἡ δυναμικὴ τῆς σύνολης Ὁρθοδοξίας ἔχει τρωθεῖ, ἀπὸ τραγικὰ λάθη τῆς ρωσόφωνης Ἐκκλησίας.

Δὲν θὰ πᾶμε στὴ Δύση τὴν Ὁρθόδοξη Δογματικὴ, ὡς ἰδεολογία. Ἐπειδὴ, ὅταν ἡ Ὁρθοδοξία γίνεται ἰδεολογία, καθίσταται ἐπικίνδυνη, ἀλλὰ καὶ κανένας εὐρωπαῖος δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ ἀποδεχτεῖ ἰδεολογίες. (Εξάλλου, καὶ ἡ Ἐκκλησία πρῶτα ἔζησε τὸ Εὐαγγέλιο καὶ ἔπειτα, γιὰ νὰ περιφρουρήσει τὴν ἐμπειρία της, τὸ κατοχύρωσε δογματικά).

Θὰ προτείνουμε στὴ Δύση τὸν Ὁρθόδοξο τρόπο ζωῆς μας, σὰν πρότασι γιὰ εἰρηνικὴ συνύπαρξι τῶν λαῶν. Χωρὶς ἀλλοτριώσεις, ἀλλ' οὔτε ἀντιπαλότητες, μὲ διάθεσι *πρόληψις* τοῦ διαφορετικοῦ καὶ ὄχι *ἀνοχῆς* του, μὲ αὐτοτελεῖς τὶς ἐπὶ μέρους ἰδιοπροσωπίες, ἀλλὰ καὶ παραγωγικὴ συζήτησι τῶν διαφορετικότητων τους, ὥστε νὰ μὴν κρύβονται *κάτω ἀπὸ τὸ χαλί*. Αὐτὴ ἡ Ὁρθόδοξη καθημερινὴ ἐμπειρία εἶναι γνώριμη στοὺς παραδοσιακοὺς δυτικοὺς λαοὺς. Ἦδη τοὺς θέλγει καὶ γι' αὐτὸ μὲ τόση ἄνεσι μετοικίζουν στὴν Ἑλλάδα καὶ πολλοὶ προσχωροῦν στὴν Ὁρθοδοξία. Ξέρουν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη ἰδιοσυγκρα-

σία διαποτίζει σε μεγάλο βαθμό την ελληνική καθημερινότητα και ότι η Όρθοδοξη Έκκλησία κυλά πάνω σε ράγες ελληνικών προδιαγραφών. Ξέρουν όμως ακόμα, ότι αυτός ο τρόπος μας ταχύτατα αποδέχεται τις ιδιοπροσωπίες των άλλων λαών και συνυπάρχει μαζί τους. Όπως έγινε σε ανάλογες περιπτώσεις, στο άπώτατο, αλλά και στο πρόσφατο παρελθόν, κάθε φορά που η Όρθοδοξία δεν έπνιγε την οικουμενικότητά της και δεν κόντανε σε προκρούστεια έθνικιστικά και φονταμενταλιστικά κρεββάτια.

Να το πω πιο άπλά. Η Δύση συλλήβδην σήμερα αναζητεί κατεπειγόντως *άνατροφοδοσία νοήματος*, μήπως προλάβει τους έθνικούς και θρησκευτικούς φανατισμούς που κυφοροούνται στα σπλάχνα της και οι όποιοι, μέσω των άκροδεξιών κομμάτων έπαγγέλλονται όλομέτωπη σύγκρουση με κάθε τι ξένο. Το ύπόβαθρο αυτό, έξάπαντος άπαραίτητο για περαιτέρω οικονομική πρόοδο και τεχνολογική άνέλιξη, είναι μόνο η έλλαδική Όρθοδοξία, η όποία διδάσκει επί αιώνες την πιο πετυχημένη συνταγή συνύπαρξης.

Πού όφείλεται στο ότι:

Το Εύαγγέλιο δεν είναι *το ίερό βιβλίο μας*, ούτε είναι (ρωμαιοκαθολικής λογικής) ΠΗΔΑΛΙΟ! Δεν το έρμνεύουμε κατά γραμμα (όπως οι προτεστάντες), ούτε το θεωρούμε θεόσταλτο (όπως το Κοράνι οι μουσουλμάνοι). Είναι το βιβλίο όπου άπαντά ό Θεός στα ύπαρξιακά μας έρωτήματα και όταν στην έμπειρία της βιοτής του ύπάρχει *consensus patrum*, τότε το μεταχειριζόμαστε σαν κλειδóλιθο του πνευματικού μας πολιτισμού. Όμως· στη ραγδαία άνελισσόμενη κοινωνία μας, συμβαίνουν πολλά για τα όποια «έσιώπησεν η Γραφή» και καλούμεθα να τα άντιμετωπίσουμε γυμνάζοντας «τόν ήμέτερον νοϋν». Έτσι, ό Όρθόδοξος πολιτισμός μας δεν καταντά κλειστό κύκλωμα έννοιών, συμβόλων και τυπικοτήτων· είναι πανδέκτης. Σπαζοκεφαλιάζει να βρει λύσεις ώστε να άναπαύσει συνειδήσεις. Στην προσπάθειά του αυτή άσπάζεται ό,τι καλό κυκλοφορεί όπουδήποτε στη γή και χωρίς ένδιασμούς το κάνει δικό του. Είναι χαρακτηριστική η φράση του φιλοσόφου και μάρτυρος: «*όσα ειπώθηκαν από όποιονδήποτε και είναι καλά, είναι και δικά μας*».

Ό τρόπος μας αυτός δεν είναι πολιτισμικό ή θρησκευτικό καλόυπι. Δεν θεωρούμε το *σίμερα* δαμονικό, δεν το φοβόμαστε, το καλωσορίζουμε στη ζωή μας και νοηματοδοτούμε κάθε πολιτική, εύγονική, οικονομική και τεχνολογική πτυχή του. Με κλειδί την παράδοσή μας το μετασηματίζουμε σε εύρύχωρη θύρα που όδηγει στο *αύριο*. Παράδοση για μάς, δεν είναι ένα άτεγκτο στε-

ρεότυπο του παρελθόντος που μᾶς φυγαδεύει στο χθές. Εἶναι ἡ ἐμπειρία του παρελθόντος που μᾶς δίνει τόλμη νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὸ μέλλον.

Γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη κοσμοθεωρία μας, ἡ γῆ εἶναι ὁ *ἀπωλεσθεὶς παράδεισος*, πού ὑπαιτιότητι μᾶς εὐτελίζεται καὶ ἔχουμε ὑποχρέωση τὴν ἀνόρθωσή της στο πρωτυτερινό της κάλλος.

Ἡ θεολογία μας δὲν διαστασιάζεται με ἄλλες, ἐπειδὴ στὸν πυρῆνα της εἶναι ἀνθρωπολογία. Περιγράφει ἕναν Θεὸ πού *χαμίλωσε* καὶ μᾶς ζητεῖ νὰ τὸν συναντήσουμε στὰ πρόσωπα τῶν συνανθρώπων μας. Ἡ ἐμπειρία μας αὐτὴ καλλιεργεῖ τὴ λογικὴ, ἀλλ' ἀποδέχεται καὶ τὸ θαῦμα. Ἡ ὑγιὴς πίστι στηρίζεται τὴν καθημερινότητά μας, ἡ λογικὴ λατρεία μᾶς ἀπελευθερώνει ἀπὸ κάθε μαγεία καὶ ἐξάρτησι. Ἡ θρησκεία μας δὲν εἶναι μεταφυσικὴ, οὔτε καθικοντολόγιο-εἴμαστε *θεοφοβούμενοι* ὄχι ἐπειδὴ προσδοκοῦμε παραδείσους, οὔτε γιὰ φόβουμαστε κολάσεις. Ἀπλῶς, ἀγαπᾶμε τὸν Χριστὸ μας.

Ἡ Ὁρθόδοξη βιοτή μας δὲν ἀσφυκτιᾷ σὲ Δεκαλόγους Ἠθικῆς. Δὲν δεχόμαστε ὅτι πληρώνουμε ἁμαρτίες προγόνων μας, οὔτε ὅτι βιώνουμε πτωτικὲς ἐπιλογές μας. Ζοῦμε τὴν περιπέτεια τῆς ἐλευθερίας μας καὶ ξέρομε πῶς ὅλοι μας ἀνεξαιρέτως (κάποιοι στίς πράξεις καὶ ὅλοι στίς σκέψεις), εἴμαστε ἀνήθικοι. Ὅποτε, δὲν κατακρίνουμε κανέναν, δὲν ἀπαγχονίζουμε ὁμοφυλόφιλους, δὲν ἀκρωτηριάζουμε κλέφτες. Τὸ μόνο πού μᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι νὰ συγχωρεῖ ὁ Θεὸς τὶς ἁμαρτίες ὄλων μας, ἀφοῦ δὲν προσβάλλουν Ἐκεῖνον (γι' αὐτὸ καὶ ποτὲ δὲν τιμωρεῖ), φθειροῦν ὅμως ἐμᾶς πού τὶς διαπράττουμε (γι' αὐτὸ μᾶς συστήνει τὴν ἀποφυγὴ τους). Ἔτσι, ἀπορρίπτουμε τελείως τὶς δυτικὲς θεωρίες περὶ Ἀπόλυτου προορισμοῦ καὶ Ἰκανοποιήσεως τῆς θείας Δικαιοσύνης.

Γιὰ μᾶς ἡ πολιτικὴ εἶναι τὸ ἔργο τῶν 7 Διακόνων πού ἐξελέγησαν ἀπὸ τοὺς 12 Ἀποστόλους «*διακονεῖν τραπέζαις*». Ἡ *ἱερωσύνη* εἶναι ἡ διαχείρισι τῆς θεϊκῆς δωρεᾶς «*τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν*». Καὶ οἱ ὀνομαζόμενοι *ιερεῖς* καὶ *ἀρχιερεῖς* (ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία ὄρισε *πρεσβυτέρους* καὶ *ἐπισκόπους*), δὲν εἶναι ἀντιπρόσωποι τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ ἐκπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ δὲν ἀποδεχόμαστε *ἐπαγγελματίες χαρισματούχους*, *εὐσεβεῖς προνομιούχους* ἢ *πρίγκιπες* τοῦ θεσμοῦ.

Ἔτσι ἡ Ὁρθοδοξία δὲν ξεπέφτει σὲ θεσμό, εἶναι «*πατροπαράδοτον σέβας*». Δὲν εἶναι θρησκεία, ἀφοῦ δὲν ἐντέλλεται τήρησι θεϊκῶν κανόνων. Δὲν συμπορεύεται με τὴν κοινωνία· εἶναι κοινωνία. Καὶ μᾶς προσφέρει πρότυπο κοινωνικότυπος: τὴ σχέση τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος. Γιὰ νὰ μὴν αὐτονομηθεῖ σὲ ἰδεολογία, τὴν περιθρηγκώνουμε στὴν ποιμαντικὴ τῆς Ἐκκλησίας. Τελικά,

ἐκ-καλεῖ! Γι' αὐτὸ θεωρεῖ παιδιὰ τῆς ὄχι μόνο τοὺς βαπτισμένους χριστιανούς, ἀλλὰ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς πολῖτες τοῦ πλανήτη, εἴτε τὸ ξέρουν εἴτε ὄχι, εἴτε τὸ θέλουν εἴτε δὲν τὸ θέλουν. Θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸ τῆς ὑπεύθυνου, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ λάσπη, μὲ τὴν ὁποία γράφεται ἡ ἱστορία. Δὲν εἶναι ἀντηχεῖο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πιστεύει «ὅ,τι παντοῦ, πάντοτε καὶ ὑπὸ πάντων ἐπιστεύθη», δηλαδὴ ἡ διδασκαλία τῆς εἶναι καθολικὴ, οἰκουμενικὴ καὶ διαχρονικὴ.

Ἡ προσευχὴ μας ἀναπέμπεται γιὰ τὴ σωτηρία ὅλου τοῦ κόσμου, ὄχι φυσικὰ σὰν δικονομικὴ διαδικασίᾳ, ἀλλὰ ὡς ἀγαπητικὸ ἄθλημα. Βέβαια, στὴ γλῶσσα μας ἡ λέξη *ἀγαπῶ* σημαίνει δίνω, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ λέξη *ἐρῶμαι* ποὺ σημαίνει παῖρνω.

Γιὰ μᾶς ὁ γάμος ἐπιδιώκει τὸ *ἄνοιγμα* τοῦ ἀνθρώπου στὸ ἔτερον, ὅπως καὶ ἡ ἀγαμία. Ἡ ἐργασία δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς ζωῆς μας, ἀλλὰ πνευματικὸ διακόνημα, τελείως ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὸ κέρδος. Ἡ θεία Πρόνοια δὲν μεροληπτεῖ ὑπὲρ κανενὸς ἐπαγγέλματος (οὔτε τοῦ πολιτικοῦ). Τρέμουμε στὴν ἰδέα νὰ πιστέψει ἓνας ἐπιχειρηματίας (ἢ ἓνας πολιτικός), ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς προ-καθόρισε νὰ ἐξασκοῦν τὸ συγκεκριμένο ἐπάγγελμα· γιατί τότε θὰ γίνουν ἀσύδοτο καὶ θὰ δικαιωθοῦν οἱ καταχρήσεις καὶ οἱ ἀδικίες τους.

Ἔτσι, ἐκτιμοῦμε ἐξαιρετικὰ τὴν πνευματικὴ ἐργασία καὶ τὴν ἐθελοντικὴ ὑποκλινώμαστε στοὺς ἀσκητὲς τῶν βουνῶν καὶ τῶν πόλεων, στοὺς ἐρευνητὲς, στοὺς καλλιτέχνες καὶ στοὺς ποιητὲς.

Ὁ πλοῦτος γιὰ μᾶς, εἶναι ἠθικὰ οὐδέτερος. Δὲν τὸν ἀπορρίπτουμε· τὸν ἐπιδιώκουμε, χωρὶς νὰ τὸν λατρεύουμε. Ἡ οἰκονομικὴ ἰσότητα καὶ ἡ «*πεφωτισμένη ἰδιοτέλεια*», εἶναι οὐτοπίες. Ἡ ρήσις τῆς κάποτε Σιδηρᾶς Κυρίας· «*ὁ καλὸς Σαμαρείτης ἦταν καλός, ἐπειδὴ ἦταν πλούσιος*», εἶναι θεωρία τελείως ἀνοικία στὴν ἰδιοσυγκρασίᾳ μας. Ξέρουμε ὅτι οἱ φτωχοὶ δὲν θὰ πάθουν νὰ ὑπάρχουν, ἀγωνιζόμαστε ὅμως νὰ μὴν παγώσουν οἱ καρδιές, νὰ μὴν ἐκλείψει ἡ ἀνθρωπιά. Γι' αὐτὸ ἐκτιμοῦμε τὴ θυσία, τὴν αὐταπάρνησι, τὴν ταπεινοφροσύνη, τὴν στέργισι, τὴν ἐγκράτεια, τὴν ἄσκησι, τὴν ἐλαχιστοποίησι τῶν δικαιωμάτων, τὴν εὐεργεσία, τὴν καλλιέργεια τοῦ πνεύματος καὶ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς. Βλέπουμε τὴ ζωὴ μας μέσα ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων μας καὶ τῆς ἐπανακάμψεως μᾶς «*ἄλλης βιοτῆς*».

Τὰ παραπάνω δὲν εἶναι θρησκευτικὰ! Ὑφαίνουν στόφα κοινωνικὴ καὶ ἔντονα πολιτικὴ. Μποροῦν νὰ ἐνώσουν μὲ ποιότητα ζωῆς, ἐλευθερίας καὶ δικαιοσύνης ὅλους ὅσοι ἀνεξάρτητα κατοικοῦν στὴν Εὐρώπη, προκειμένου νὰ πάθουν νὰ ἀναπτύσσονται κοινωνικοὶ παραγκωνισμοί, φυλετικοὶ ἐθνικισμοὶ

καὶ θρησκευτικοὶ φονταμενταλισμοί, ποὺ συσσωρεύουν θυμὸ καὶ γαλουχοῦν ἐξεγέρσεις (οἱ Ἕλληνες Ὁρθόδοξοι δὲν κάναμε ποτὲ κοινωνικὲς ἐπαναστάσεις, ὅπως οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ρῶσοι· ἐθνεγερεθήκαμε γιὰ ἀνεξαρτησία, ὅπως οἱ Ἀμερικανοί).

Ὑποπτεύομαι ὅτι ἡ Δύση, προκειμένου νὰ μάθει νὰ συζῆ (ὥστε ὁ κόσμος τῆς νὰ ζήσει), χρειάζεται αὐτὸν τὸν Ὁρθόδοξο τρόπο μας. Ἐπαναλαμβάνω· ὄχι ὡς Ὁρθόδοξη θρησκεία, ἀλλὰ ὡς κοινωνιολογία, ποὺ διαπνέεται ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἐμπειρία τῶν Ὁρθοδόξων Πατέρων, ἀλλὰ ἀνοίγεται γιὰ νὰ χωρέσουν ὅλοι.

Αὐτὴ ἡ Ὁρθόδοξη ἰδιοπροσωπία μας, στὰ μάτια ἑνὸς καλβινιστῆ μπορεῖ νὰ φαίνεται ἀνατρεπτικὰ φιλελεύθερη· στὴ σκέψη ἑνὸς εὐρωπαίου ὀρθολογιστῆ, στεγνὰ ἀνυπότακτη· στὴ φανατικὴ νοοτροπία ἑνὸς μουσουλμάνου, βλάσφημη· στὸ μεσσιανισμὸ ἑνὸς ἰσραηλίτη, εἰδωλικὴ καὶ στὴ θεσμοκρατία ἑνὸς ρωμαιοκαθολικοῦ, διαλυτικὴ. Ὅμως, γιὰ μᾶς, εἶναι ἡ ζωὴ μας, ὁ τρόπος μας, ὁ ψυχισμὸς μας, ἡ καθημερινότητά μας, ἡ πνευματικότητά μας καὶ ὁ σύνολος ρωμαλέος πολιτισμὸς μας, μὲ τὸν ὁποῖο μᾶς ἀνέθρεψε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο! Ἴσως ἡ Δύση τὰ θεωρήσει δυσνόητα, ὁμως στὸ ἀδιέξοδο ποὺ ἔχει φτάσει, τὰ ἔχει ἀνάγκη. Ὅσο κι ἂν δυσκολευτεῖ, ὀφείλει νὰ τὰ δοκιμάσει, δὲν ἔχει ἄλλη λύση!

Ἐξάλλου, Ἰουδαϊσμός, Ἰσλάμ καὶ Προτεσταντισμός, κυλοῦν στὶς ἴδιες πολιτισμικὲς ράγες καὶ γι' αὐτὸ συγκρούονται ἀμείλικτα. Ὁ δεσμὸς αἵματος τῶν δύο πρώτων, δὲν βοήθησε στὴν σύγκλισή τους· σὲ ἀντίθεση μ' ἐμᾶς, ποὺ ἡ πνευματικὴ ἀπόκλιση ἀπὸ τοὺς ὁμοεθνεῖς μας Παλαιστίνιους, δὲν μᾶς δυσκολεῖ νὰ τοὺς συμπονᾶμε εἰλικρινά. Τελικά, γιὰ μᾶς ἡ Ὁρθοδοξία, ὅπως καὶ *«ἡ δημοκρατία, εἶναι πρὸ παντός βίωμα, εἶναι τρόπος ζωῆς ἢ νὰ τὸ πῶ καλύτερα, κατάσταση πνεύματος»*.

Ἡ ἀξιοποίηση τοῦ Ὁρθόδοξου τρόπου μας ἀπὸ τὴ Δύση, ἴσως φανεῖ σὰν ἐργαλειοποίηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας φρονήματος. Ἄν ὁμως πρόκειται νὰ λειτουργήσει ὡς *«ἠθικὴ πυξίδα γιὰ τὴν ἀναστροφή τῆς παρακμιακῆς πορείας τοῦ κόσμου μας»*, ὅπως θέλει ὁ Ὑπουργὸς Ροῦμπιο, ἡ Ὁρθοδοξία θὰ συμμετάσχει στὸ ἐγγεῖρημα. Ἐπειδὴ ἐμεῖς μποροῦμε νὰ διατηροῦμε σχέση ἐξωτερικότητος μὲ τὸ πολιτικὸ, ἐνῶ, παράλληλα, ἡ ἐσωτερικὴ μας δόμηση νὰ βασιζέται στὸ μοντέλο τῆς *«πολιτικῆς διαμεσολάβησης»*.

Οἱ ἐπαίοντες λένε ὅτι βιώνουμε κρίσιμη καμπὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἱστορίας. Ἄγνοοῦμε ποῖα θὰ εἶναι ἡ ἐπόμενη ἡμέρα τῆς. Ψυχανεμιζόμαστε πὼς δὲν θὰ

εἶναι εὐρωπαϊκὴ. Οἱ Ἕλληνες χρειάζεται νὰ προτείνουμε στὴ Γηραιὰ Ἥπειρο νὰ λησμονήσει τὸ αἵματιρὸ παρελθόν της καὶ νὰ προβάσει ἐπάνω της τὴ σημερινὴ πολὺχρωμὴ στόφα της. Ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη παράδοσή μας (κοινὴ στὴν πρώτη μετὰ Χριστόν, εὐρωπαϊκὴ χιλιετία), νὰ ἀνασύρουμε τὴν ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καὶ γιὰ χάρι του, νὰ διαχειριστοῦμε ἀποτελεσματικὰ τὴν αὐριανὴ εὐρωπαϊκὴ πορεία μας ἢ μᾶλλον, νὰ τὴν ἐπινοήσουμε μαζί. Θὰ εἶναι φιλὶ ζωῆς στὸν κόσμον, ποὺ ἦδη «*πνέει τὰ λοιόθια*». Θέλει νὰ ζήσει, καὶ μόνο ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει τὸ μοντέλο τῆς γεφύρωσης τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν ἢ ἐθνικῶν διαφορῶν του.

Οἱ Ἕλληνες Ὁρθόδοξοι, εἴμαστε ἀνάμεσα στοὺς *ψαλιδόκωλους*¹ τῆς Δύσης καὶ στοὺς *μουρτᾶτες*² τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ περιέργον εἶναι ὅτι ἡ καρδιά μας αἰσθάνεται ἀνατολικά καὶ τὸ μυαλό μας σκέπτεται δυτικά. Ἡ καθημερινότητά μας εἶναι ἀνατολίτικη ἐνῶ ἡ παιδεία μας εἶναι δυτικότερη. Ἴσως αὐτὴ νὰ εἶναι ἡ ἱστορικὴ μας μοίρα. Σ' αὐτὸν τὸν αὐθεντικὸ ρόλο, ὁ σκωπτικὸς μας ποιητῆς³ φέγει τὶς προσπάθειες μιμητισμοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς κουλτούρας, ποὺ κάνει τὸν Ἕλληνα ἀστείο, νὰ φορᾶει «*στὰ δυὸ τὰ πόδια ποῦχει, στὸ ἄνα λουστρίνι, στ' ἄλλο τσαρούχι*». Δύση δὲν εἴμαστε, ἀφοῦ ἡ φράγκικη νοοτροπία πνίγει, ἀλλὰ καὶ Ἀνατολὴ δὲν εἴμαστε, ἀφοῦ ἡ ἰσλαμικὴ φανατίλα σκοτώνει.

Ὁ δικὸς μας πολιτισμὸς, εἴτε ἀσυνειδὸς εἴτε συνειδητὸς, εἴτε θεωρητικὸς εἴτε πρακτικὸς, εἴτε θρησκευτικὸς εἴτε λαογραφικὸς, πάντως πολιτιστικὰ ἀνάδελφος, γεωγραφικὰ στριμωγμένος καὶ πνευματικὰ πλιατσικολογημένος, *μὰ κατηγορία ἀπὸ μόνος του*, θεωρεῖ ὅτι ὁ φυσικὸς του χῶρος εἶναι τόσο στὴν Εὐρώπη, ὅσο καὶ στὴν Ἀνατολή. Πατάει ἐξίσου καὶ στὰ δυὸ *χωράφια*. Ἴσως γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ ἐξισοροπήσει τοὺς δύο κόσμους. Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι τὰ ἱστορικὰ χρόνια, αὐτὸς ἦταν ὁ ἱστορικὸς μας κλῆρος: ὁ θεὸς Δίας ἔγινε Ζεὺς ἐνῶ ὁ Χριστὸς χώρεσε στὴν καρφωμένη στὸν σταυρὸ ἀγκαλιά του, «*τὰ τὸ πρὶν διεστῶτα*».

Ἄν ὁ λαὸς μας ἐγκαταλείπει τὴν ἀσυνειδητότητά του καὶ ἐκτιμᾶσει θεωρητικὰ αὐτὸ ποὺ ἐπὶ αἰῶνες βιώνει, ἂν οἱ πολιτικοὶ μας «*πουλήσουν*» ἀκριβὰ αὐτὸ τὸ τελευταῖο τζιβαϊρικὸ μας, γνώριμο καὶ ἐλκυστικὸ σὲ Δύση καὶ Ἀνατολή, τότε θὰ ξαναγίνουμε οἱ Ἕλληνες αὐτὸ ποὺ πάντα εἴμαστε. Δάσκαλοι μὲ

¹ Αὐτοὶ ποὺ φορᾶνε φράκο (Σημ. τοῦ Ἐπιμ.).

² Ἀρνησίθρησκοι, μαροῖ (Σημ. τοῦ Ἐπιμ.).

³ Γεώργιος Σουρῆς.

ἔργα, μὲ λόγια, μὲ συγγραφές, μὲ ιδέες, μὲ εἰκόνες, ἀλλὰ, πρὸ παντός, μὲ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς μας.

Ἕνα ἐρώτημα εἶναι: διαθέτουμε τὸν παραπάνω τρόπο μας γιὰ νὰ τὸν δώσουμε στὴν Δύση; Μήπως ἀλλοτριώθηκε τόσο, ποὺ δὲν διακρίνεται πλέον μέσα μας, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπικρατεῖ γύρω μας; Καὶ τὸ δεύτερο: θὰ μᾶς ἀκούσει κανεὶς;

Ρώτησαν κάποτε τὸν Ἀβραὰμ Λίνκολν γιὰ τοὺς πολίτες ποὺ ἀρνοῦνται νὰ μετέχουν στὰ δημόσια πράγματα.

«Δικό τους πρόβλημα», ἀπάντησε, «ἂν γυρίσουν τὴν πλάτη τους στὴ φωτιά, ἂς μὴν διαμαρτυρηθοῦν στὴν συνέχεια ὅταν καθήσουν πάνω στὰ πληγωμένα τους ὀπίσθια».